



Lagar och regler

SOM STYR HANTERINGEN
AV INNEMILJÖFRÅGOR I SKOLAN



Sveriges
Kommuner
och Landsting

Inledning och sammanfattning

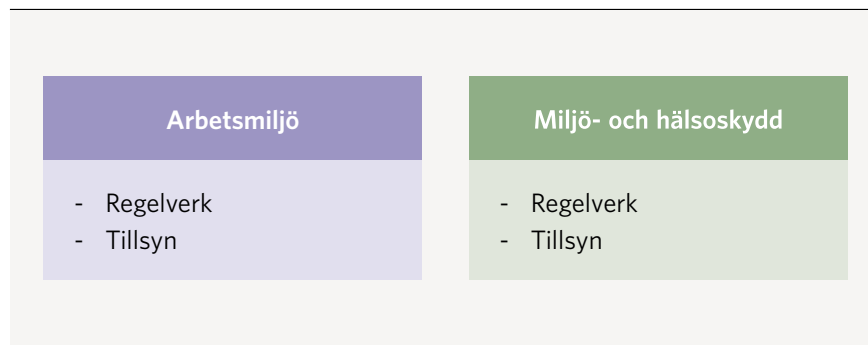
I denna broschyr kan du läsa allmänt om lagar och regler samt få fördjupad information om vad som styr hanteringen av inomhusmiljöfrågor och problem. Genomgången utgår från regelverk kring arbetsmiljö respektive miljö- och hälsoskydd varför denna uppdelning även gjorts i broschyren.

Syftet med broschyren är att ge en kortfattad information för att öka kunskapen och förståelsen för vilka regler som gäller och för hur inomhusmiljöproblem ska hanteras. Förhoppningen är att dialogerna mellan rektorer, lärare, elever och föräldrar och fastighetsorganisationen ska underlättas vid problem med inomhusmiljön i skolan.

Många skolverksamheter har även livsmedelsproduktion som omfattas av ett eget regelverk och inte berörs här. Den här skriften tar inte heller upp de delar av miljölagstiftningen som berör till exempel plan- och bygglagstiftningen eller förorenad mark.

Förhoppningen är att dialogerna mellan rektorer, lärare, elever och föräldrar och fastighetsorganisationen ska underlättas.

FIGUR 1. Uppdelning av områden





Regelverk – generellt

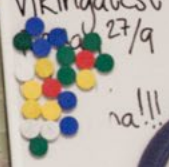
Det finns en rad olika lagar och regler som är bindande för alla i Sverige. Vanligtvis delas dessa in i fyra olika kategorier; grundlag, lagar, förordningar och föreskrifter. Dessa kallas med ett samlingsnamn för författningar. Många områden påverkas även av EU. Utöver författningarna finns allmänna råd och rekommendationer.

TABELL 1. Olika typer av regelverk

EU	<ul style="list-style-type: none">- EU påverkar våra regler med bland annat direktiv och förordningar.- EU-direktiv ska genomföras i Sveriges lagstiftningar, vilket innebär att Sveriges regler måste ändras så att direktivens syften uppnås. En EU-förordning (inte att förväxla med en förordning som Sveriges regering beslutar om) blir direkt en del av svensk lagstiftning.
Grundlag	<ul style="list-style-type: none">- För att ändra en grundlag krävs att riksdagen fattar två beslut med likadant innehåll och att det hålls ett allmänt val mellan de två besluten.- Innehåller reglerna för Sveriges statskick och är enkelt uttryckt samhällets spelregler.
Lagar	<ul style="list-style-type: none">- Regeringen föreslår nya/ändrade lagar och riksdagen beslutar.- Exempel på lagar är arbetsmiljölagen och miljöbalken.
Förordningar	<ul style="list-style-type: none">- Regeringen beslutar om nya/ändrade förordningar.- Förordningen innehåller ofta mer detaljerade regler om hur lagarna ska tillämpas.- Exempel på förordningar är Arbetsmiljöverket och Förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.
Föreskrifter	<ul style="list-style-type: none">- Regeringen bemyndigar (ger tillåtelse) i förordning en myndighet att ta fram föreskrifter.- Föreskrifter innehåller detaljreglering för hur förordningar ska tolkas och efterlevas.- Exempel på föreskrifter är Arbetsmiljöverkets olika föreskrifter (AFS) och Folkhälsomyndighetens olika föreskrifter (FoHMFS).
Allmänna råd och rekommendationer	<ul style="list-style-type: none">- Statliga myndigheter meddelar ibland allmänna råd och rekommendationer. De kan även ge ut vägledningar och handböcker.- Dessa är inte tvingande utan deras funktion är att förtydliga innebörden i en författning och ge generella råd om hur den enskilde bör agera för att uppfylla krav i författningarna.- Statliga myndigheter kan även hjälpa tillsynsmyndigheterna i tillämpningen av lagar så att tolkningarna blir lika i hela landet.

Engelska
och SO till
fredag

Vikingatest
27/9
na!!!



• Välj 3-4 fakta om fågeln
skriv i ditt NO häfte

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6

SU

Slut. 14⁰⁰
Rad 3
Melliz
Söret



Arbetsmiljö

Regelverk

Arbetsmiljöverket har regeringens och riksdagens uppdrag att se till att arbetsmiljön uppfyller de krav som finns i arbetsmiljölagen om att alla ska ha en bra och utvecklande arbetsmiljö.

Arbetsmiljöverket tar fram juridiskt bindande föreskrifter, utför tillsyn på arbetsställen och sprider information om arbetsmiljöregler.



LÄSTIPS!

På Arbetsmiljöverkets och Försäkringskassans gemensamma portal <https://anmalarbetskada.se/anmals> arbetsskador och allvarliga tillbud.

De lagar och författningar som framför allt behandlar innemiljöfrågor inom arbetsmiljöområdet är:

- › Arbetsmiljölagen
- › Arbetsmiljöförordningen

Det systematiska arbetsmiljöarbetet beskrivs i föreskrift AFS "Systematiskt arbetsmiljöarbete" som:

"Arbetsgivarens arbete med att undersöka, genomföra och följa upp verksamheten på ett sådant sätt att ohälsa och olycksfall i arbetet förebyggs och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås."

Arbetsgivaren har huvudansvaret för arbetsmiljön och för att arbetsmiljöarbetet bedrivs systematiskt.

Arbetsgivaren har huvudansvaret för arbetsmiljön och för att arbetsmiljöarbetet bedrivs systematiskt. Ansvaret gäller också för inhyrd personal. Med ett systematiskt arbetsmiljöarbete kan risker och brister på en arbetsplats upptäckas innan det inträffar olyckor eller någon drabbas av ohälsa. Allt arbetsmiljöarbete ska bedrivas i samverkan mellan arbetsgivare, arbetstagare och skyddsombud.

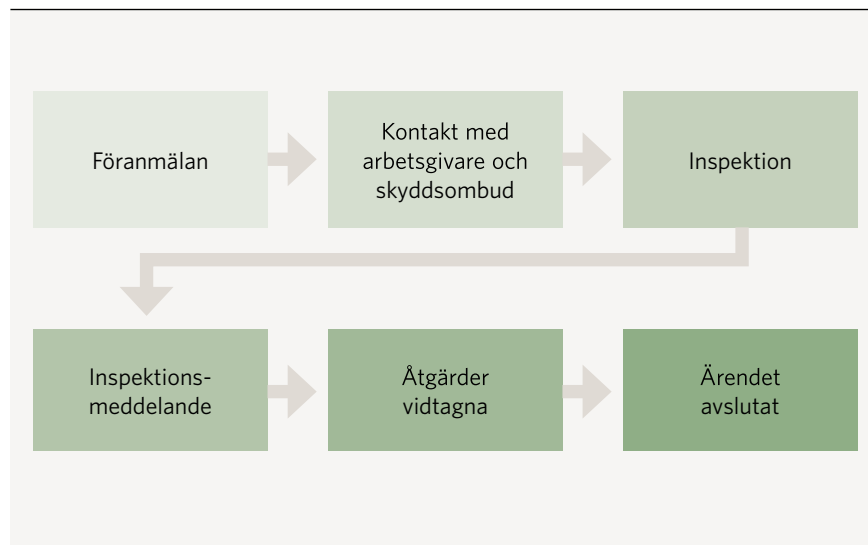
Om två eller flera arbetsgivare har verksamhet på en gemensam arbetsplats är det grundläggande att de kan samarbeta för att säkra arbetsförhållandena. Särskilda risker uppstår om flera företag arbetar jämsides vilket uppmärksammas i det så kallade samordningsansvaret. Varje arbetsgivare har kvar sitt ansvar för sina egna arbetstagare.

De föreskrifter, så kallade AFS, som framför allt är centrala avseende inom miljöfrågor är "Systematiskt arbetsmiljöarbete", "Arbetsplatsens utformning" och "Buller".

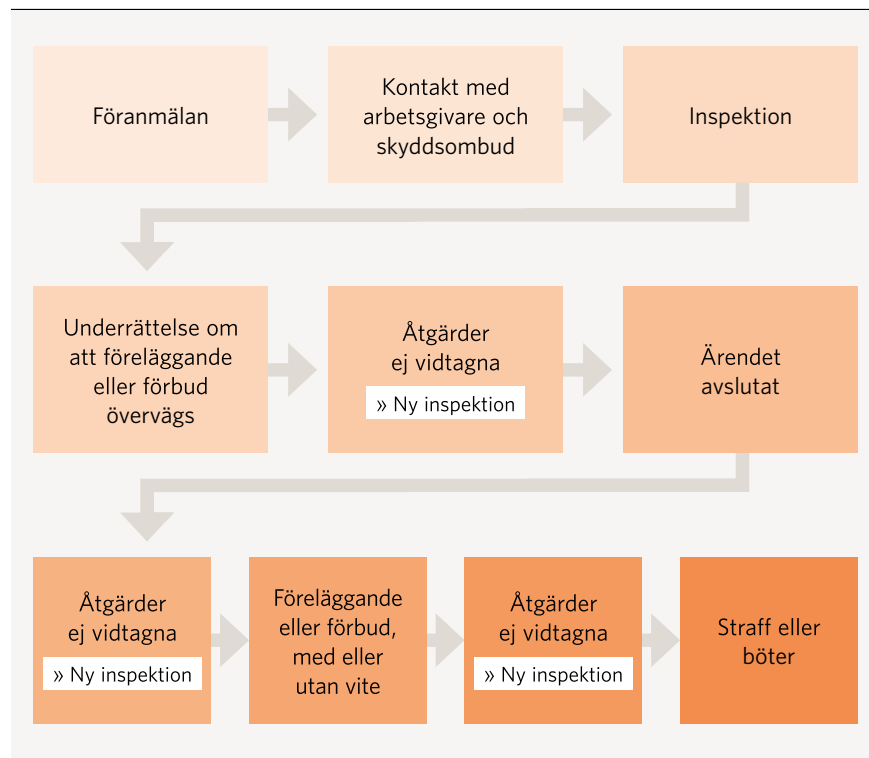
Tillsyn

Arbetsmiljöverkets tillsyn går förenklat till enligt nedan:

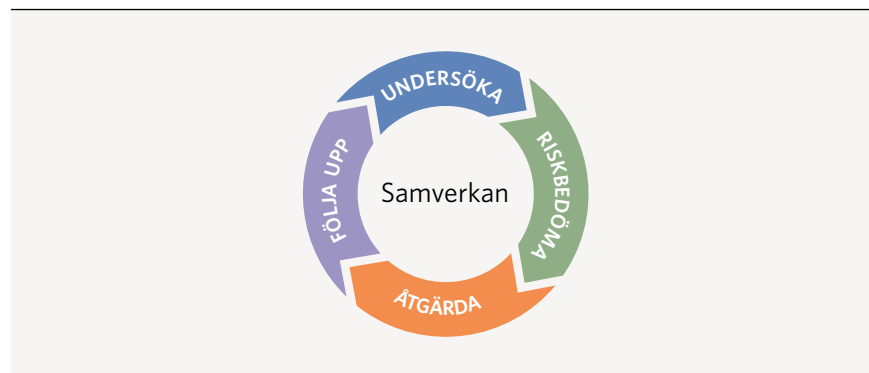
FIGUR 2. Rutininspektion



FIGUR 3. Om brister inte tas omhand



FIGUR 4. Samverkan



Bilden beskriver att det finns fyra uppgifter i det systematiska arbetsmiljöarbetet, som man hela tiden måste arbeta med, som i ett hjul: undersöka, riskbedöma, åtgärda och följa upp.



Miljö- och hälsoskydd

Regelverk

Den viktigaste lagen inom miljöområdet är miljöbalken. Regelverket innehåller regler för många olika typer av verksamheter och åtgärder, från stora gruvor och förorenad mark till små förskolor. Där finns också generella regler om till exempel avfall som rör alla typer av verksamheter. I denna skrift fokuseras på de regler som rör hälsoskydd.

Av miljöbalken framgår att bostäder och lokaler för allmänna ändamål ska användas på ett sådant sätt att olägenheter för människors hälsa inte uppkommer och hållas fria från ohyra och andra skadedjur.

Ägare eller nyttjanderättshavare till denna typ av lokaler ska vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att hindra uppkomsten av eller motverka besvär för människors hälsa.

Miljöbalken syftar enligt lagens inledningsparagraf till att stödja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer garanteras en hälsosam och god miljö.

Miljöbalkens allmänna hänsynsregler

Miljöbalken innehåller allmänna hänsynsregler som gäller generellt för de verksamheter där miljöbalken tillämpas. Kortfattat innehåller de allmänna hänsynsreglerna följande delar.

- ▶ Bevisbörderegeln innebär att den som driver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidtar en åtgärd ska visa att hänsynsreglerna följs. Det sker bland annat genom en fungerande egenkontroll.
- ▶ Kunskapskravet innebär att den som driver en verksamhet eller vidtar en åtgärd ska ha tillräcklig kunskap om hur människors hälsa och miljön påverkas och kan skyddas.

Allmänna hänsynsregler gäller generellt för verksamheter där miljöbalken tillämpas.



- Försiktighetsprincipen innebär att den som driver en verksamhet ska vidta skyddsåtgärder och försiktighetsmått när det finns risk för negativ påverkan på människors hälsa eller miljön. Den som bedriver verksamheten yrkesmässigt ska även använda bästa möjliga teknik.
- Lokaliseringsprincipen innebär att man ska välja en sådan plats att verksamheten kan bedrivas med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljö.
- Hushållnings- och kretsloppsprinciperna innebär att råvaror och energi ska användas så effektivt som möjligt. Det som utvinns ur naturen ska återanvändas, återvinnas eller bortskaffas på ett miljöriktigt sätt. I första hand ska förnyelsebara energikällor användas. Den som driver en verksamhet ska även utnyttja möjligheter att minska mängden avfall, minska effekter av avfall och att återvinna avfall.
- Produktvalsprincipen innebär att alla ska undvika att sälja eller använda kemiska produkter eller biotekniska organismer som kan vara skadliga för människor eller miljön, om produkterna kan ersättas med andra mindre farliga produkter.

Miljöbalkens skälighetsregel

Miljöbalken innehåller även en skälighetsregel som innebär att hänsynsreglerna ska tillämpas i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid skälighetsavvägningen ska nyttan av skyddsåtgärder jämföras med kostnaderna. Kraven som ställs ska vara miljö- och hälso-mässigt motiverade utan att vara ekonomiskt orimliga.

Regler om tillsyn med mera

Miljöbalken innehåller även regler om tillsyn inom miljöbalkens område. Där finns bland annat regler om vilka maktmedel en tillsynsmyndighet har och vad som gäller för att de ska användas. Miljönämnden kan till exempel meddela förelägganden och förbud. Förelägganden och förbud får förenas med vite. Mer ingripande åtgärder än vad som behövs i det enskilda fallet får inte användas.

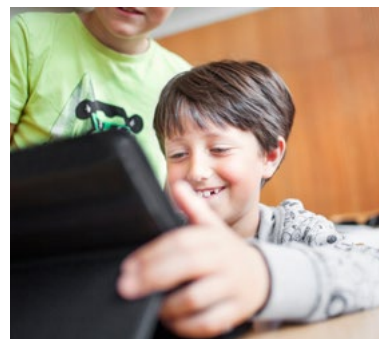
Förordningar inom miljöbalkens område

Miljöbalken kompletteras med förordningar inom olika områden. För hälsoskyddsverksamheter gäller till exempel förordningen om miljöfarliga verksamheter och hälsoskydd, vanligen förkortad FMH. Där föreskrivs bland annat om anmälningsplikt för många olika utbildningsverksamheter. Med andra ord måste en ny skola anmälas enligt miljöbalken innan den får öppna.

Föreskrifter och allmänna råd inom miljöbalkens område

Myndigheter kan, efter bemyndigande (tillåtelse), meddela föreskrifter inom myndighetens område. Föreskrifter är den beteckning som används för rättsregler, det vill säga regler som bestämmer enskildas och myndigheters handlande.

Föreskrifter meddelas av olika myndigheter inom sitt ansvarsområde och inom miljöbalkens område finns ett flertal myndigheter, bland annat Naturvårdsverket, Strålskyddsmyndigheten och Folkhälsomyndigheten.



**Kommunernas miljö-
nämnder ansvarar för
att genomföra tillsyn.**



Myndigheterna kan även meddela allmänna råd inom sitt verksamhetsområde. För det krävs inget bemyndigande. Allmänna råd är regler som skiljer sig från föreskrifter genom att de inte är bindande för vare sig myndigheter eller enskilda.

Tillsyn

Utgångspunkten för tillsyn inom hälsoskydd är miljöbalken och relaterad lagstiftning. Kommunernas miljönämnder ansvarar för att genomföra tillsyn och exempel på områden som granskas ur hälsoskyddssynpunkt är buller, fukt och mögel, inomhustemperatur och ventilation. Tillsyn kan bedrivas både genom arbete på miljökontoret, till exempel inhämtande eller genomgång av information om verksamheten, och genom faktiska besök. Tillsyn kan aktualiseras genom klagomål eller som en del av kommunens återkommande hälsoskyddstillsyn.

Miljönämnden har möjlighet att ta betalt för tillsynen genom en taxa som kommunfullmäktige antar.

Som stöd till kommunerna har bland annat Folkhälsomyndigheten tagit fram tillsynsvägledning och allmänna råd.

Om det vid tillsynen upptäcks brister dokumenteras dessa normalt i en inspektionsrapport som skickas till verksamhetsutövaren, till exempel en skola. Miljönämnden får i det enskilda fallet besluta om de förelägganden eller förbud som behövs. Föreläggandet kan överklagas till domstol. Om det inte överklagas gör tillsynsmyndigheten en uppföljande inspektion av de noterade bristerna och om allt är åtgärdat avslutas ärendet.



Vad kan jag göra vid problem och vem ansvarar för vad?

Beroende på vem du är, personal, elev, rektor eller fastighetsägare så påtalar du innemiljöproblem på olika sätt. Nedan beskrivs vad var och en av dessa kategorier ska göra vid problem med innemiljön.

FIGUR 5. Ansvar vid innemiljöproblem

Elev eller förälder	Kontakta din lärare eller annan personal på skolan.
Lärare/personal	Kontakta din närmaste chef eller ditt skyddsombud (om arbetsmiljöfråga).
Chef/skyddsombud	Kontakta arbetsgivaren (rektor). Om inget händer kan kontakt tas med arbetsmiljöverket eller kommunens miljönämnd.
Arbetsgivare	Ansvarar för att undersöka orsaken till problem och åtgärda dem.

Fastighetsägare	<p>Ansvarar för att fastigheten fungerar som planerat.</p> <p>Kontakta verksamheten oavsett vem som är ansvarig för åtgärdandet av problemet.</p>
Utomstående	<p>Den som menar att miljönämnden behöver ingripa av hälsoskyddsskäl kan anmäla problemen till miljöförvaltningen. Tanken är att sådana ingripanden bara ska bli aktuella när inget annat fungerar, och till exempel skolhuvudmannen/arbetsgivaren inte agerar.</p>

Ansvarsfördelning

Om anställda eller elever får hälsobesvär som verkar vara knutna till verksamhetens lokaler, är det arbetsgivarens ansvar att systematiskt undersöka möjliga orsaker till dessa problem och se till att något görs åt dem.

Det är klokt att på ett tidigt stadium ta hjälp av företagshälsovården eller någon kunnig inomhusmiljöutredare. Vid en utredning av inomhusmiljön är det viktigt att involvera anställda, elever och skyddsombud. Både för att de ska kunna ge information om det upplevda problemet och för att de ska få insyn i vad som händer på deras arbetsplats.

Även fastighetsägaren bör kopplas in så att verksamheten och fastighetsägaren tillsammans kan ta fram en handlingsplan för hur problemen ska hanteras.

Verksamheter och fastighetsägare kan tillsammans ta fram handlingsplan för hur problem ska hanteras.

Arbetsmiljöansvaret

- › Med arbetsmiljöansvar menas en skyldighet att vara aktiv och vidta åtgärder för att ta bort eller minska riskerna för ohälsa och olycksfall i arbetet så att arbetsmiljön blir bra. Arbetsgivaren har de mest vidsträckta skyldigheterna, men även medarbetare, lokaluthyrare eller den som hyr in och hyr ut arbetskraft har skyldigheter och ansvar. Där flera arbetsgivare är verksamma på samma arbetsställe träder också ett särskilt samordningsansvar in.
- › Arbetsmiljöansvaret ligger på en juridisk person, till exempel ett bolag, en kommun, ett kommunalförbund, ett landsting eller en region. Arbetsmiljöansvaret utgår alltså inte från den enskilda förvaltningen/nämnden utan från kommunen eller landstinget/regionen som helhet.

Det är arbetsgivarens ansvar att informera personal och berörda om de problem som upplevs i lokalerna och vilka åtgärder som planeras för att lösa problemen.

Fastighetsägaren ansvarar som hyresvärd för att lokalen på tillträdesdagen är fullt brukbar för det avsedda ändamålet, se jordabalken. Reglerna i jordabalken styr även vad som gäller mellan parterna efter tillträdesdagen, till exempel krav på åtgärdande och rätt till hyresnedsättning.

Hyresavtalet styr ansvarsfördelningen mellan hyresvärd och hyresgäst i olika frågor. Hyresavtalen kan se olika ut men ofta brukar uppdelningen förenklat se ut enligt nedan:

- › Fastighetsägaren ansvarar normalt för fasta installationer (till exempel ventilation) och att byggkonstruktioner är tekniskt rätt utförda.
- › Verksamheten ansvarar normalt för lös inredning, städning, buller från den egna verksamheten och problem som uppstår på grund av verksamheten.

Det är viktigt att vid bedömning av ansvar mellan hyresvärd och hyresgäst alltid utgå från gällande hyresavtal. De myndigheter som ställer krav på agerande är inte nödvändigtvis bundna av den ansvarsfördelning som anges i hyresavtalen.

Upplysningar om innehållet:
Saija Thacker, saija.thacker@skl.se

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2018

Bestnr: 5490

Text: Tyréns och SKL

Foto: Maskot, Scandinav, Bildarkivet, Tommy Andersson,
Rickard L Eriksson, Casper Hedberg

Produktion: Advant

I denna broschyr kan du läsa allmänt om lagar och regler samt få fördjupad information om vad som styr hanteringen av innemiljöfrågor och problem i skolan. Kraven utgår från regelverk kring arbetsmiljö respektive miljö- och hälsoskydd och broschyren följer den uppdelningen.

Bestnr: 5490

Beställ eller ladda ner på webbutik.skl.se

Post: 118 82 Stockholm | **Besök:** Hornsgatan 20

Telefon: 08-452 70 00 | skl.se



**Sveriges
Kommuner
och Landsting**